

מובא במשנה שהמביא גט מחו"ל צריך לומר בפני נכתב בפני נחתם, האמוראים מבארים שיש שני טעמים לדבר: א. מפני שבני חו"ל אינם בקיאים בכתיבת גיטין לשמה. ב. שאין קשר רציף בין א"י לחו"ל כדי לקיים את עדי החתימה בגט.

המשנה מציגה את גבולות ארץ ישראל, ומביאה מחלוקת בצפונה של א"י. האם עכו נכללת בגבול הצפוני או לא. אך סוף סוף, עכו היא הגבול הצפוני של א"י, וכך מסיקה הגמרא ומביאה ברייתא שלכאורה סותרת (שם ז):

למימרא, דעכו לצפונה דא"י קיימא, ורמינהו: היה מהלך מעכו לכזיב, מימינו למזרח הדרך טמאה משום ארץ העמים, ופטורה מן המעשר ומן השביעית, עד שיודע לך שהיא חייבת, משמאלו למערב הדרך טהורה משום ארץ העמים, וחייבת במעשר ובשביעית, עד שיודע לך שהיא פטורה, עד היכן? עד כזיב, רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו: עד לבלבו!

כלומר, עולה מהמשנה שעכו בצפונה של א"י. אך מהברייתא (תוספתא) מבואר שעכו איננה הגבול הצפוני של א"י, אלא כזיב. והדרך מעכו לכזיב בגבולות א"י היא מצד מערב "משמאלו למערב הדרך טהורה". עולה מהנ"ל, שעכו במזרח, וכזיב צפון מערב לה! ע"כ מתרצת הגמרא כך (שם):

אמר אביי: רצועה נפקא.

עכו נמצאת בצפון ארץ ישראל, אלא שמעכו לצפון יש דרך כמין רצועה דקה המחברת בין עכו לכזיב (ע"כ הסוטה מן הדרך ימינה אזי נטמא בטומאת א"ה). הגמרא תמהה כמה חשובה אותה רצועה שחז"ל מביאים לה סימן (שם):

ויהיב תנא סימנא הכי?! אין, קרא נמי יהיב סימנא, דכתיב: ויאמרו הנה חג ה' בשילו מימים ימימה אשר מצפונה לבית אל מזרחה השמש למסלה העולה מבית אל שכמה ומנגב ללבונה, ואמר רב פפא: למזרחה של מסלה.

הגמרא עונה שגם התורה מביאה סימנים, ויותר מזה היא מביאה סימן גם במסילה וציר הדרך. ונראה לענ"ד ששאלת הגמרא, האם התנא מביא סימן כך! כלומר, האם התנא מביא סימן בצורה של דרך? שהרי היא יכולה להשתנות! ועונה הגמרא שכן, משום שכך גם מופיע בספר שופטים.

נראה לענ"ד שמדגישים חז"ל שהגבול איננו חתוך, אלא הוא הולך עפ"י תוואי הדרך. ועולה מהאמור, שיש ציר ביניים כלומר ישנו תוך ארץ ישראל, וחוצץ לארץ. ויש את הגבול ביניהם, כלומר, דרך שמעורבת בתוך הגבול ומחוצה לו.

נחלקו הראשונים האם הגבולות הם עפ"י כיבוש עולי מצרים או עולי בבל? או האם הם דין נפרד בכלל?

רוב הראשונים מתארים את הגבולות האמורות כאן כגבולות שכבשו עולי בבל, כך למשל מתאר רבי ישעיה דטראני אחד מגדולי הראשונים (שו"ת סי' קכג):

ואני נסעתי מעכו והלכתי ממערב למזרח, והילכתי כל ארץ הגליל שהיא לצד צפונה של ארץ ישראל, וסיבבתי מזרחה של ארץ ישראל על שפת הירדן, וסיבבתי גם דרומה של ארץ ישראל, ובאתי ולנתי באשקלון, והילכתי מאשקלון לעכו על שפת הים.. וכי הדר אביי ואמר רצועה נפקא, אתה צריך לחזור ולפרש על פי האמת שבדאי עכו היא במקצוע צפונית מערבית לכיבוש עזרא, אבל לכיבוש עולי מצרים הם טורי אמנים הנקראים הר ההר ורחוקים הרבה (מהר ההר) מעכו.

אך הרמב"ם (תרומות א,ז) מתאר שעולי מצרים החזיקו בעכו מצפון. התוספות חולקים על רוב הראשונים וסוברים שבכלל כל מה שמתארת המשנה כגבולות א"י, הדבר נאמד רק לעניין גט ולא לשאר המצוות (ד"ה ואשקלון):

ואמר ר"י דאפילו בצד של ארץ ישראל צ"ל בפני נכתב וכו' לפי שהוא בסוף הגבול ורחוק מעיקר ישוב ארץ ישראל ומופלג מן הישיבות ובתי דינים וכן יש לתרץ גבי אשקלון וגבי רקם וחגר והשתא פריך שפיר כפר סיסאי דקרב לציפורי שהיתה עיקר ישוב א"י טפי מעכו דרחוק מעיקר ישוב א"י אף על גב דעכו היא עצמה בארץ ישראל וכפר סיסאי הוא חוצה לארץ מכל מקום פשיט שפיר כיון דקים ליה דמובלעת מהני כאילו היא ממש מארץ ישראל.. וי"ל דנהי דחשיב כחוצה לארץ לגבי עיקר ישוב ארץ ישראל לגבי חוצה לארץ מיהא חשיב כארץ ישראל.

כלומר, עכו ושאר הגבולות הם א"י, אך לעניין גיטין יש להם דין אחר של חו"ל. משום שהמקומות הללו הם רחוקים מהישיבות ע"כ בטל טעמו של רבה, ומבתי דינים ע"כ בטל טעמו של רבא. אמנם רוב הראשונים חולקים על שיטה זו.

נראה שיש לחקור האם הטעמים של רבה ורבא הם סימן או סיבה. לשיטת ר"י בתוספות הם הסיבה לכשרות א"י לעניין גיטין, אך לרוב הראשונים הטעמים הם רק סימן אבל לא סיבה לכשרות א"י בגיטין (בדומה לביאורנו בדף הקודם).

שאר הראשונים מבינים שיש ערך עצמי לא"י ביחס לגט, ע"כ אין לחלק בין גט לשאר המצוות התלויות בארץ (משום שבעומק כשרות הגט היא תלויה בארץ). עולי מצרים ועולי בבל שבאו לא"י, וקדשו אותה בין במלחמה ובין בדיבור, כיחס שבין איש לאשתו. כך ח"ו בגלויות השונות שמבטאות את השילוח מארץ הקודש לארצות הטומאה, וכמו שאומר הנביא (ירמיה ג,א):

לאמרו הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר והשוב אליה עוד הלא חנוף תחנף הארץ ההיא ואת זנית רעים רבים ושוב אלי נאם ה'.

כלומר, הגט מא"י מבטל את רוב המצוות התלויות בארץ. אך ברגע שעמ"י מקדש אותה שוב (מחזיר גרושתו), אזי נובע מהקדושה העצמית כל מצוותיה התלויות בארץ. ואולי זה הקשר בין כל מסכת גיטין לעיוסק בגבולותיה של א"י, שזהו משכנו האלוקי והבחירי של עם ה'.